
Leesbevordering: bibliotheek en school

De Vlaming Marc Geerts doet op aanstekelijke wijze verslag van een vorm van leespromotie waarin samenwerking tussen basisschool en bibliotheek centraal staat. Maar die niet alleen. In de loop van de jaren is de samenwerking uitgebreid met de oudervereniging, auteurs en tekenaars van kinderboeken, een tekenacademie en de fietsenmaker.

Het doel is al die tijd gelijk gebleven: kinderen op een avontuurlijke manier in aanraking brengen met lezen zodat ze gaan lezen en blijven lezen.

Marc Geerts beschrijft twee projecten: het Roald Dahl-labyrint en het Marc de Bel-project. Tot slot geeft hij tips voor leraren en bibliotheekmedewerkers die dergelijke projecten willen gaan opzetten.

Behalve op school werk ik als vrijwillig jeugdboekenwerker in de plaatselijke bibliotheek mee aan de kinder- en jeugdjury (KJJ) en aan het opzetten van leesbevorderingsprojecten voor de acht lagere scholen in onze gemeente. Aan de hand van drie concrete projecten deden we heel wat ervaring op die als leidraad dient bij de uitwerking van nieuwe leesimpulsen.

Het vertrekpunt bij de drie projecten lijkt op het eerste gezicht vrij eenvormig: met de bibliotheek een manier zoeken om zoveel mogelijk kinderen warm te maken voor boeken. Toch was de instap telkens anders en dat had onmiddellijk gevolgen voor de uitwerking.

Het Roald Dahl-labyrint

Dit project rond Roald Dahl startte volledig vanuit de gemeenteschool waar ik zelf lesgeef. Zoals elk jaar zochten we een geschikt thema voor de projectweek 'creatief met taal' (CREATA). Om het geheel een meerwaarde te geven, kozen we er dat jaar voor om niet rond een

losstaand thema te werken, maar het oeuvre van Roald Dahl als basis te nemen. De werkgroep CREATA kwam al vrij snel tot de conclusie dat het project enkel volledig kon zijn als de kinderen een volledig beeld zouden krijgen van het leven en werk van Roald Dahl. Hiervoor hadden we natuurlijk informatie nodig die de bibliotheek ons graag verstrekke. Na enkele weken voorbereiding groeide het idee om al het onderzoekwerk niet enkel binnen de schoolmuren te houden maar het ook aan de andere lagere scholen in de gemeente aan te bieden. De stap was vlug gezet en zo ontstond de eerste 'samenwerking' met de bibliotheek.

De werkgroep CREATA zorgde voor een boekenoverzicht met ingekleurde prenten en originele schetsen van Quinten Blake. De bibliotheek huurde een kleine tentoonstelling over het leven van Roald Dahl bij de bibliotheek van Houthalen. De oudervereniging engageerde zich voor het uitwerken van een interscholenkwis en in de school gingen alle leerkrachten aan het werk om toneelstukjes, knutselateliers, een rijm-café en een minimusical uit te werken met de kinderen.

De projectweek groeide uit tot een 'Roald Dahl-labyrint': in alle gelijkvloerse klassen konden kinderen, ouders en geïnteresseerden twee namiddagen de sfeer opsnuiven van verschillende boeken: Mathilda liet voor je neus het krijtje schrijven op het bord, de GVR zat tussen allerlei dromen rustig een brief te schrijven naar Sofie, in het Minpinbos hoorde je voorlezen en kon je binnengluren in kijkdooshuisjes, in een reuzeperzik speelden de insecten de hoofdrol, in de chocoladefabriek kon je zelf chocolade gieten en Willy Wonka verwelkomde iedereen voor een rondleiding. De gruwelijke rijmen werden vermengd met andere gedichten en bezorgden iedereen rillingen. Daantje de wereldkampioen zong samen met de fantastische meneer Vos een hele musical aan elkaar, het huis van de Griezels hing aan het plafond, Roald Dahls Roodkapje was de wolf steeds te slim af, je moest je een weg banen door de flat van Ieorg Idur met meer dan tweehonderd verschillende schildpadden. Overal ontdekte men nieuwe verhalen waardoor velen, ook niet-lezers, nadien de boeken wilden lezen.

Gedurende een maand konden alle scholen

de tentoonstelling bezoeken. Elk uur gaf een personeelslid van de bibliotheek een rondleiding. Na een korte inleiding met prettige anekdotes uit het leven van Dahl en een videoreportage over de samenwerking van Quinten Blake en Roald Dahl, gingen de kinderen op jacht naar de juiste antwoorden op de vragenlijst en de gouden wikkel met echte chocolade. Als afsluiting van het hele project zorgde de interscholenkwis voor een stevige apotheose.

Het Marc de Bel-project

Het Marc de Bel-project ontstond op uitdrukkelijke vraag van de kinderen van de KJJ. Ze vonden dat er naast een populair buitenlands schrijver een tentoonstelling over een Vlaams auteur moest komen. Omdat de school niet elk jaar rond een schrijver wenst te werken, werd een werkgroep opgericht. Naast enkele ouders en KJJ-medewerksters werd ook minstens één personeelslid van de bibliotheek gevraagd zodat afspraken en administratie vlot konden verlopen.

De hele tentoonstelling moest de dynamische, avontuurlijke sfeer van de boeken goed weergeven: een echte ontdekkingsstocht naar ongekende titels met als uiteindelijk doel een ontmoeting met Marc de Bel zelf. We kozen voor kijkkisten waarin we taferelen uit verschillende boeken uitwerkten. Daarnaast waren er verhalen die fantasierijke uitvindingen vrij nauwkeurig beschreven zodat we die in de praktijk uitvoerden zoals een bakfiets-bioscoop en een geheimzinnige typemachine.

Omdat er nog geen biografie is verschenen over deze auteur, zochten we binnen de KJJ de grootste fans van Marc de Bel en lieten ze een interview voorbereiden met vragen die zijzelf interessant vonden. Gewapend met fototoestel, cassetterecorder en videocamera gingen we naar Marc de Bel thuis in Kruishoutem. Het onthaal was zeer hartelijk en we kregen alle medewerking die we maar durfden dromen: een heleboel leuke anekdotes, foto's uit de oude doos, originele tekeningen, een blik achter de schermen van zijn nieuwe boek. Ook Jan Bosschaert, de vaste tekenaar, gaf zijn medewerking: hij leende ons zijn originele tekeningen en hij kwam zelfs een avond mee tekenen aan en decorwand met figuren uit verschillende boeken.

Om het project financieel haalbaar te maken, namen we contact op met boekenwinkels en de uitgeverij Infodok/Davidsfonds. Wat vorig jaar niet lukte bij uitgeverij Fontein, liep nu van een leien dak: we kregen hun steun. Zij zorgden voor het drukwerk, prijsboeken en badges voor de kwis. Doordat de bibliotheek vanaf het begin meewerkte aan deze tentoonstelling was het mogelijk de publiciteit naar kranten en jeugdprogramma's goed op te volgen. Hierdoor werd er in regionale kranten, radioprogramma's en zelfs op televisie bij het jongerenmagazine *Sleutel* aandacht besteed aan het leesbevorderingsproject.

De tentoonstelling werd geopend met een receptie op kindermaat in aanwezigheid van de auteur en de tekenaar. Zij werden onmiddellijk bestookt met vragen door de aanwezige kinderen: eindelijk zagen ze hen in levende lijven. Bij de afsluitende kwisnamiddag waren ze weer paraat. Het armworstelen en de vragenduels tussen Marc de Bel en Mie Buur, zijn vrouw, zorgden voor heel wat sfeer.

Nadien kregen we van verschillende bibliotheken en scholen de vraag of de tentoonstelling kon uitgeleend worden. Met de relatief kleine werkgroep van zes personen herwerkten we de hele tentoonstelling tot een uitleenbaar geheel. Hierdoor recupereerden we alle kosten en verzamelen we nog steeds inkomsten voor nieuwe uitbreidingsactiviteiten. (Wie interesse heeft voor deze tentoonstelling, kan contact opnemen met de bibliotheek van Edegem.)

Geen tijd ik lees

Om de tentoonstelling niet telkens rond één auteur op te bouwen, besloten we met de werkgroep het jeugdboekenweekthema 'Geen tijd ik lees' uit te werken. Vrij vlug ontdekten we dat een thematentoonstelling veel meer werk met zich meebrengt. enerzijds omdat er geen afgebakend boekenpakket bestaat en anderzijds omdat het thema voor jong en oud volledig anders benaderd moet worden. We versterkten de werkgroep door twee tekenlraars van de tekenacademie als medewerkers te vragen. Ze vonden het een hele uitdaging om er met hun studenten aan te werken en ze kregen een extra kans om hun werk aan een ruimer publiek te tonen. Het project kreeg hierdoor een onverwachte extra impuls: Bij

alle studenten van de tekenacademies deden we aan boekpromotie, wat handig meegenomen was. De technische school zorgde voor een experimenteertafel rond tijdmeting.

Omdat we met dit project mikten op kinderen vanaf de derde kleuterklas (groep 2) tot en met het eerste secundair, was de opzet vrij uitgebreid. We vulden voor elke leeftijdsgroep een leersrugzak met boeken rond het thema, doetips voor de leerkrachten en opdrachten voor de leerlingen. Slechts weinig klastitularissen maakten van deze mogelijkheid gebruik. De klassen die het wel uitprobeerden waren zeer enthousiast en vragen sindsdien naar nieuwe boekenpakketten.

De klasrondleidingen waren op enkele dagen volledig volgeboekt zodat we een extra week inlasten. In de tentoonstelling was het begrip tijd met al zijn aspecten aanwezig. Verwijzingen naar boeken waarin nog meer te lezen was over het begrip tijd, waren nooit ver weg.

Bij de kleuterhoek kon je in een groot hemelbed duiken waar dag en nacht centraal stonden: leuke voorleesboekje, kijkboeken en prentenboeken. Er werd voor hen voorgelezen terwijl ze met de hele klas in het bed zaten. Voor de eerste graad (groep 3 en 4) werden boeken rond 'groot worden' en dagritme verzameld. Kinderen konden zich ook meten met een boekenmeter uit *Kleine grote Djo Boy* van C. Binche. Op een reuze-electro met illustraties uit prentenboeken konden ze hun kennis over dag en nacht en de seizoenen testen. Het thema verjaardag vierten bij ouders en grootouders werd voor de tweede graad (groep 5 en 6) met een tekstfragment ingeleid. Ze konden ook een eigen verjaardagstaart uitwerken en hun lievelingsstamboom samenstellen met figuren uit bekende en minder bekende boeken. In de voorlaatste hoek werd de geschiedenis van verschillende huishoudelijke toestellen getoond (radio, televisie, auto's, verwarmingstoestellen, broodroosters). Kinderen konden die in drie woonkamers, anno 1940, 1960 en 1995 ophangen. Enkele informatieve boeken konden hen daarbij helpen. Een laatste themahoek was een ontdekkings-tocht doorheen verschillende culturen: het Chinese nieuwjaarsfeest en de Chinese kalender, de Joodse jaartelling, de geschiedenis van de tijdrekening en de verschillende meetinstrumenten van waterklok tot digitaal uurwerk.

Voor iedereen was er ook nog een experimen-

teertafel met uurwerken, slingerbewegingen, reactiespelletjes en kleine opdrachten tegen de tijd. In een teletijdmachine hadden de leerlingen van de kunstacademie met verschillende stripfiguren en stripdecors een reis door de tijd gemonteerd van de oertijd tot en met een toekomstbeeld van 2100. In de gang was een tijdlijn aangebracht die minder voor de hand liggende uitvindingen opsomde: onder andere de eerste Barbiepop, het Engelse toilet, het eerste boek van Roald Dahl, de eerste reep chocolade, de uitvinding van de kauwgom.

Voor alle kinderen en klassen was er een ontwerpwedstrijd uitgeschreven: wie de origineelste wijzerplaat indiende, kreeg zijn model uitgewerkt tot een echte klok als hoofdprijs.

Als afsluiting en als beloning voor alle prijswinnaars draaiden we de film *Momo en de tijdspaarders*.

Hoe begin je er zelf aan?

Zorg vooraf voor een duidelijk omlijnende doelstelling en een correcte inschatting van je mogelijkheden: Welke leeftijdsgroep wil je bereiken? Hoeveel financiële middelen heb je? Wie kan er zich ontfemen over de administratie van het project? Welke ruimte heb je ter beschikking en in welke mate kan je rekenen op de steun van de plaatselijke bibliotheek? Als je op al deze vragen een duidelijk antwoord hebt gekregen, zoek je medewerkers die het project mee uitwerken. Zorg dat je naast enthousiaste denkers ook praktische geesten hebt zodat de ideeën ook uitvoerbaar worden.

DE PLANNING Bepaal het thema of de auteur en stel een strikt tijdschema op. Ga na of je medewerking mag verwachten van de auteur of de uitgeverij en waar je de boeken kan vinden. Bij een thema is het heel belangrijk jezelf enkele beperkingen op te leggen zodat je niet verzuipt in een eindeloze massa boeken. Laat bepaalde titels reserveren in de bibliotheek zodat je met de hele werkgroep vlot aan de volgende fase kan beginnen.

BOEKEN LEZEN Boeken lezen en leeservaringen uitwisselen. Spreek af wie welk boek leest. Zorg ervoor dat elke titel minstens door twee teamleden wordt gelezen. Iedereen maakt bij elk boek notities. Wat is bruikbaar voor de tentoonstelling? Welk tekstfragment

vond je speciaal? Wat moeten de anderen uit de werkgroep zeker weten over dit boek? Ook enkele vragen over de inhoud van het boek kunnen later goed van pas komen. Met die notities kom je geregeld samen en je bespreekt je bevindingen. De eerste keren is het belangrijk zonder beperkingen te fantaseren wat er allemaal zou kunnen. Zodra je meer leeservaringen uitwisselt, krijgt de globale tentoonstellingsopzet meer concrete vorm. Stap voor stap weerhoud je de ideeën die realiseerbaar zijn. Doe-dingen en verrassingselementen mogen niet ontbreken!

DE CONCRETE UITWERKING Zijn er toffe ideeën die je voor onmogelijk houdt? Ga eens na of er binnen de ruimere kennissencirkel geen mensen bereid zijn om een afgebakend onderdeel uit te werken. De bakfietsbioscoop hielden wij ook eerst voor onuitvoerbaar tot we een fietsenmaker aanspraken die het geheel voor ons uitwerkte. Technische scholen en kunstacademies zijn vaak blij met een concrete vraag: ze hebben een project om naartoe te werken en ze krijgen een extra kans om zich naar de buitenwereld te tonen. Ook kunstenaars uit je eigen gemeente en de technische dienst zijn vaak bereid je een handje te helpen. Met je vragen naar buiten komen, biedt dikwijls onverhoopte oplossingen. In deze fase is het ook belangrijk de publiciteit uit te werken en je doelpubliek te verwittigen.

DE TENTOONSTELLING Zorg voor een aangename opstelling met aangepaste belichting: enkel als de bezoeker zich thuisvoelt zal hij zich laten meevoeren doorheen de hele tentoonstelling. Een vragenlijst of rally-opdrachten zorgen ervoor dat kinderen uitgenodigd worden rond te snuffelen en aandachtig te observeren. Het moet een leidraad zijn waarmee de kinderen zelfstandig op ontdekkingsocht kunnen.

DE EINDFASE Evalueer met alle betrokkenen de verschillende fases en bespreek duidelijke aandachtspunten voor een volgend (?) leesbevorderingsproject.

Succes!

Else Schotsman & Willem-Jan de Vroom

Deltaplan Taalbeleid Rotterdam

In Rotterdam heerst een hoge werkloosheid, veel mensen hebben lage inkomens en een aanzienlijk aantal inwoners heeft een lage scholingsgraad. Veel Rotterdamse kinderen blijken dan ook, vergeleken met de rest van Nederland, een behoorlijke kans op onderwijsachterstand te hebben. Rotterdamse basisscholen zijn daarom al jaren sterk betrokken bij het bestrijden van deze achterstanden. Het bestrijden van taalachterstand vormt daar een belangrijk onderdeel van.

Hoewel de inzet van de scholen heel groot is, valt het resultaat tegen. Het aantal kinderen dat ondanks alle inzet met een taalachterstand te maken heeft blijft groot. Het aanbrengen van samenhang tussen al die inspanningen moet de strijd tegen de achterstand effectiever maken. Een Deltaplan om alle betrokkenen op één lijn te krijgen en om meer kinderen te bereiken is noodzakelijk. In dit artikel beschrijft Willem-Jan de Vroom wat het Deltaplan Taalbeleid primair onderwijs inhoudt. Else Schotsman, intern begeleider van de Oranjeschool in Rotterdam, geeft weer wat Deltaplan voor haar school in de praktijk betekent.¹

In 1992 nam het Stedelijk Bestuur FAO (Fonds Achterstandsbestrijding Onderwijs) het initiatief tot het Deltaplan Taalbeleid Primair Onderwijs. Het Stedelijk Bestuur FAO is een Rotterdamse organisatie, die zich primair bezig houdt met het ondersteunen van scholen bij het bestrijden van achterstanden van kinderen uit kansarme milieus. Met geld van rijk en gemeente voert het Stedelijk Bestuur FAO een stedelijk beleid. Daarbij gaat zij uit van de gedachte dat de praktijk de plaats van verandering is. Stap voor stap verbeteringen op school realiseren in plaats van grote modelmatige onderwijsvernieuwingen.